

بسم الله الرحمن الرحيم

حق زبان

أَمَّا حَقُّ اللِّسَانِ فَأِكْرَامُهُ عَنِ الْخَنَا وَتَعْوِيدُهُ عَلَى الْخَيْرِ وَحَمْلُهُ عَلَى الْأَدَبِ - وَإِجْمَامُهُ إِلَّا لِمَوْضِعِ الْحَاجَةِ وَ الْمَنْفَعَةِ لِلدِّينِ وَ الدُّنْيَا وَ إِعْفَاؤُهُ عَنِ الْفُضُولِ الشَّنِعَةِ الْقَلِيلَةِ الْفَائِدَةِ الَّتِي لَا يُؤْمَنُ ضَرَرُهَا مَعَ قَلَّةِ عَائِدَتِهَا وَ يُعَدُّ شَاهِدَ الْعَقْلِ وَ الدَّلِيلَ عَلَيْهِ وَ تَزْيِينُ الْعَاقِلِ بِعَقْلِهِ حُسْنُ سِيرَتِهِ فِي لِسَانِهِ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

و اما حقّ زبانت اين است كه آن را از دشنام دادن گرامی داری، و به خير عادت دهی، و به ادب و تربيت و ادارش نمائی. و آن را جز در موارد نیاز و سود دين و دنيا بكار مگیری. و از سخنان ياره زشت كم فائدهای كه از زبان و خسرانش ايمن نيستی، و درآمدش ناچيز است، معافش بداری. و زبان، گواه عقل، و راهنمای بر آن شمرده می شود. و آراستگی فرد خردمند به سبب عقل اوست، و زیبایی رفتارش در [زیر] زبان او نهفته است. و لا قوّة إلا بالله العليّ العظيم.

ثواب و عقاب‌های مربوط به زبان

تمرین اول

با توجه به روایات زیر ثواب و عقاب‌های مربوط به زبان را یادداشت و ارسال نمایید.

شماره	متن روایت	ترجمه	منبع
۱	قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى جَعَلَ لِأَخِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَضَائِلَ لَا يُحْصِي عَدَدَهَا غَيْرُهُ فَمَنْ ذَكَرَ فَضِيلَةً مِنْ فَضَائِلِهِ مُقِرّاً بِهَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ لَوْ وَافَى الْقِيَامَةَ بِذُنُوبِ الثَّقَلَيْنِ	رسول خدا (ص) فرمود خدا برای برادرم علی بن ابی طالب فضائل بیشماری مقرر کرده هر که يك فضیلت او را ذکر کند با اعتراف بدان خدا گناهان گذشته و آینده اش را بیامزد گرچه با گناه جن و انس بمحشر آید و...	الأمالی للصدوق ؛ النص ؛ ص ۱۳۸

<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۱۸۲</p>	<p>امام صادق علیه السلام فرمودند: نجات مؤمن در نگهداری زبان خود اوست؛</p>	<p>أَبِي رَه عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حُكَيْمٍ عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرَّضَا ع عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : نَجَاةُ الْمُؤْمِنِ فِي حِفْظِ لِسَانِهِ.</p>	<p>۲</p>
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۱۸۲</p>	<p>امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمودند: کسی که زبان خود را نگهدارد، خداوند، عیبها و کاستیهای او را از نظر مردم میپوشاند.</p>	<p>قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَنْ حَفِظَ لِسَانَهُ سَتَرَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ.</p>	<p>۳</p>
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۳۷</p>	<p>ابو حمزه ثمالی از امام زین العابدین علیه السلام روایت کرده است که فرمود: زبان آدم هر روز بر اعضا و جوارح انسان سر میزند و حال آنها را میپرسد. آنها جواب می دهند: اگر ما را رها کنی خوب هستیم. و می گویند تو را بخدا، تو را بخدا، رعایت حال ما را بکن. او را سوگند داده و می گویند: اگر ثوابی بدست آوریم از توست و اگر مجازات شویم بخاطر توست.</p>	<p>...عَنْ أَبِي حَمَزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ لِسَانَ ابْنِ آدَمَ لَيُشْرَفُ كُلَّ يَوْمٍ عَلَى جَوَارِحِهِ فَيَقُولُ كَيْفَ أَصْبَحْتُمْ فَيَقُولُونَ بِخَيْرٍ إِنْ تَرَكْتَنَا وَ يَقُولُونَ اللَّهُ اللَّهُ فِينَا وَ يُنَاشِدُونَهُ وَ يَقُولُونَ إِنَّمَا نُنَابُ بِكَ وَ نَعَاقِبُ بِكَ.</p>	<p>۴</p>
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۸۴</p>	<p>وکسی که در مجلسی، غیبتی را که در مورد برادر ایمانیش شنیده است، رد کرده و از او دفاع کند، خداوند هزار درب (از دریهای) شر و شرارت را- در دنیا و آخرت- بر روی او ببندد؛ ولی اگر چنین نکند و از غیبت برادر ایمانی خود لذت</p>	<p>قال رسول الله صلى الله عليه و آله: ...وَمَنْ رَدَّ عَنْ أَخِيهِ غَيْبَةً سَمِعَهَا فِي مَجْلِسٍ رَدَّ اللَّهُ عَنْهُ أَلْفَ بَابٍ مِنَ الشَّرِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَإِنَّ لَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ كَانَ عَلَيْهِ وَرْهُ كَوْرُرٍ مَنِ اعْتَابَ</p>	<p>۵</p>

	برد، همان گناهی که در مورد غیبت کننده مقرر است برای او نیز خواهد		
ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۶۸	ابن ابی یعفر از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: کسی که با مسلمانان دو رو و دو زبان باشد، در روز قیامت با دو زبان آتشین محشور خواهد شد	أَبِي رَه قَالَ حَدَّثَنِي سَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَوْنِ الْقَلَانِسِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مَنْ لَقِيَ الْمُسْلِمِينَ بِوَجْهَيْنِ وَ لِسَانَيْنِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَهُ لِسَانٌ مِنْ نَارٍ.	۶
ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۶۹	زید بن علی بن الحسین به نقل از پدران بزرگوارش علیهم السلام از امیر مؤمنان علی علیه السلام روایت کرده است که فرمود: کسی که دو رو و دو زبان باشد، در روز قیامت در حالتی محشور می گردد که زبانی از پشت سر و زبان دیگری از پیش روی او بیرون آمده باشد، و هر دو شعله ور زیانه می کشند تا همه پیکر او را فرا گیرند و بسوزانند، و سپس در باره او گفته می شود که: این همان است که در دنیا دو روی و دو زبان بود؛ و در روز قیامت به این دو صفت (از دیگران) باز شناخته می شود.	حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الصَّفَّارُ عَنِ الْمُتَنَّبِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عُلْوَانَ عَنْ عَمْرٍو بْنِ خَالِدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذُو الْوَجْهَيْنِ دَالِعًا لِسَانُهُ فِي قَفَاهُ وَ آخِرُ مَنْ قُدَّامِهِ يَتَلَهَبَا [يَتَلَهَبَانِ] نَارًا حَتَّى يَلْهَبَا جَسَدَهُ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ هَذَا الَّذِي كَانَ فِي الدُّنْيَا ذَا وَجْهَيْنِ وَ لِسَانَيْنِ يُعْرَفُ بِذَلِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.	۷
ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۶۹	علی بن ابی حمزه می گوید که: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: (تردید می در این نیست که) چون لعنت (و نفرین) از دهان کسی بیرون می آید (و بر زبان جاری می شود) در حال بی قراری و بی مکانی باقی می ماند، اگر آن شخص را (که مورد لعن و نفرین	أَبِي رَه قَالَ حَدَّثَنِي سَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ إِنَّ اللَّعْنَةَ إِذَا حَرَجَتْ مِنْ فَمِ صَاحِبِهَا تَرَدَّدَتْ فَإِنْ وَجَدَتْ مَسَاغًا وَإِلَّا رَجَعَتْ عَلَى صَاحِبِهَا.	۸

	قرار گرفته است) سزاوار آن دید بر او فرود می آید، و گر نه به خود او (گوینده لعن و نفرین) باز می گردد.		
ثواب الأعمال و عقاب الأعمال؛ النص؛ ص ۲۴۰	رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ناسزا گفتن و دشنام دادن به مؤمن، فسق و ناپارسای است، و ستیزه کردن و در افتادن با او کفر، و خوردن گوشت وی (نتیجه غیبت) معصیت خداوند است	۹	قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص سَبَابُ الْمُؤْمِنِ فُسُوقٌ وَ قِتَالُهُ كُفْرٌ وَ أَكْلُ لَحْمِهِ مَعْصِيَةٌ لِلَّهِ.
بحار الأنوار (ط) - بیروت)؛ ج ۷۰؛ ص ۳۷۶	گناهای که مانع قبولی دعا میباشند عبارتند از سوء نیت، خبث باطن و نفاق با برادران اجابت نکردن دیگران، تاخیر نمازهای واجب تا آن گاه که وقتش بگذرد و نیکی نکردن در راه خداوند و ندادن صدقه و احسان و زیان به فحش و ناسزاگشودن است	۱۰	وَ الذُّنُوبُ الَّتِي تَرُدُّ الدَّعَاءَ سُوءُ النَّيَّةِ وَ خُبْثُ السَّرِيرَةِ وَ النِّفَاقُ مَعَ الْإِخْوَانِ وَ تَرْكُ التَّصَدِيقِ بِالْإِجَابَةِ وَ تَأْخِيرُ الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَاتِ حَتَّى تَذَهَبَ أَوْقَاتُهَا وَ تَرْكُ التَّقَرُّبِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْبِرِّ وَ الصَّدَقَةِ وَ اسْتِعْمَالِ الْبَدَاءِ وَ الْفُحْشِ فِي الْقَوْلِ
بحار الأنوار (ط) - بیروت)؛ ج ۴۷؛ ص ۶۱	ناسزا و بد زبانی و یاوه سرایی از نفاق است	۱۱	امام صادق علیه السلام....الْفُحْشَ وَ الْبَدَاءَ وَ السَّلَاطَةَ مِنَ النِّفَاقِ
ثواب الأعمال و عقاب الأعمال؛ النص؛ ص ۲۴۱	امام صادق علیه السلام فرمودند: کسی که چیزی از مؤمنی نقل کند، با این هدف که او را رسوا کرده و شخصیتش را از بین ببرد تا از چشم مردم بیفتد، خداوند عزّ و جلّ او را از سرپرستی خود خارج و به سرپرستی شیطان وارد می نما	۱۲	عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مَنْ رَوَى عَنْ مُؤْمِنٍ رِوَايَةً يُرِيدُ بِهَا شَيْنَهُ وَ هَدَمَ مُرُوءَتَهُ لِيَسْقُطَ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ وَلَايَتِهِ إِلَى وَلَايَةِ الشَّيْطَانِ.

<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۴۱</p>	<p>امام صادق علیه السلام فرمودند: کسی که چیزی از مؤمنی نقل کند، با این هدف که او را رسوا کرده و شخصیتش را از بین ببرد تا از چشم مردم بیفتد، خداوند عزّ و جلّ او را از سرپرستی خود خارج و به سرپرستی شیطان وارد می‌نماید</p>	<p>عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مَنْ رَوَى عَنْ مُؤْمِنٍ رِوَايَةً يُرِيدُ بِهَا شَيْنَهُ وَ هَدَمَ مُرُوءَتَهُ لِيَسْقُطَ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ وَّلَايَتِهِ إِلَى وَّلَايَةِ الشَّيْطَانِ.</p>	<p>۱۳</p>
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۴۰</p>	<p>امام صادق علیه السلام فرمودند: کسی که به مرد یا زن مؤمنی تهمت بزند که در آنها نباشد، خداوند در روز قیامت او را در «طینت خبال» محشور می‌نماید. راوی پرسید «طینت خبال» چیست؟ فرمودند: چرک خون آلودی است که از فرج زنان بدکاره بیرون می‌آید.</p>	<p>عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مَنْ بَهَتَ مُؤْمِنًا أَوْ مُؤْمِنَةً مِمَّا لَيْسَ فِيهِمَا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي طِينَةِ خَبَالٍ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ قُلْتُ وَ مَا طِينَةُ خَبَالٍ قَالَ صَدِيدٌ يَخْرُجُ مِنْ فُرُوجِ الزُّنَاةِ.</p>	<p>۱۴</p>
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۴۲</p>	<p>حسین بن حسن کندی از امام صادق علیه السلام روایت کرده است: گاهی انسان دروغ می‌گوید و موجب آن می‌گردد که از روزی مقدرش محروم شود. عرض می‌کند: چگونه از روزی مقدر خود محروم می‌شود؟! (کنایه از اینکه دروغ گفتن چه ارتباطی با محروم شدن از روزی مقدر دارد؟!، حضرت می‌فرماید: یکی از آثار سوء دروغ، محروم شدن از (فیض) نماز شب است، و چون آدمی از نماز شب محروم ماند، از روزی مقدر (که نتیجه خواندن نماز شب است) بی‌نصیب گردد</p>	<p>حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ الْكِنْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ الْكَذِبَةَ فَيُحْرَمُ بِهَا رِزْقَهُ قُلْتُ وَ كَيْفَ يُحْرَمُ يَزِرْ رِزْقَهُ فَقَالَ يُحْرَمُ بِهَا صَلَاةَ اللَّيْلِ فَإِذَا حُرِمَ صَلَاةَ اللَّيْلِ حُرِمَ الرِّزْقَ</p>	<p>۱۵</p>
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛</p>	<p>يعقوب احمر از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: کسی که سوگند یاد کند و از نادرست بودن سوگند خود آگاه</p>	<p>قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع مَنْ خَلَفَ عَلَى يَمِينٍ وَ هُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ كَاذِبٌ فَقَدْ بَارَزَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ.</p>	<p>۱۶</p>

<p>النص ؛ ص ۲۲۶</p>	<p>باشد (به منزله آن است که) با خدای عز و جل به مبارزه برخاسته است</p>		
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۲۷</p>	<p>امام باقر (ع) فرمود: در کتاب علی (ع) آمده است که سوگند دروغ و قطع رحم شهرها را از سکنه خالی می کنند و رحمها را دگرگون می سازند، و دگرگونی رحم باعث قطع نسل است</p>	<p>عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع أَنَّهُ قَالَ فِي كِتَابِ عَلِيِّ ع إِنَّ الْيَمِينَ الْكَاذِبَةَ وَقَطِيعَةَ الرَّحِمِ تَذْرَانِ الدِّيَارَ بِلَاقِعٍ مِنْ أَهْلِهَا وَتَنْقُلَانِ الرَّحِمَ وَإِنَّ انْتِقَالَ الرَّحِمِ انْقِطَاعُ النَّسْلِ</p>	<p>۱۷</p>
<p>ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ؛ النص ؛ ص ۲۲۶</p>	<p>از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: سوگند خوردن به دروغ، مایه تهیدستی نسل آدمی است</p>	<p>قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع الْيَمِينُ الْكَاذِبَةُ تُورِثُ الْعَقَبَ الْفَقْرَ.</p>	<p>۱۸</p>

الصحيفة السجادية ؛ ص ۹۶

وَمَا أَجْرِي عَلَى لِسَانِي مِنْ لَفْظَةٍ فُحْشٍ أَوْ هُجْرٍ أَوْ شَتْمٍ عِزْضٍ أَوْ شَهَادَةٍ بَاطِلٍ أَوْ اغْتِيَابٍ مُؤْمِنٍ غَائِبٍ أَوْ سَبِّ حَاضِرٍ

وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ نُظْفًا بِالْحَمْدِ لَكَ وَإِعْرَاقًا فِي الثَّنَاءِ عَلَيْكَ، وَذَهَابًا فِي تَمْجِيدِكَ، وَشُكْرًا لِنِعْمَتِكَ، وَاعْتِرَافًا بِإِحْسَانِكَ، وَإِحْصَاءً لِمَنِّكَ

آنچه از سخن زشت یا بیهوده یا دشنام بعرض و آبرو (ی کسی) یا گواهی نادرست یا غیبت کردن مؤمن غائب یا ناسزا گفتن بحاضر و مانند آنها که بر زبان من میآید بگفتن سپاس تو و بسیار ستایش تو و کوشش در بزرگ دانستن تو و شکر نعمت تو و اقرار به نیکی تو و شمردن نعمتهایت مبدل ساز ای خداوند، هر آرزو و گمان و حسد که اهریمن در دل من افکند تو آن را به ذکر عظمتت و تفکر در قدرتت و تدبیر بر ضد دشمنت بدل نما.

هر ناسزا و لغو و دشنام در آبرو، یا شهادت باطل، یا غیبت مؤمن غایب یا ناسزا به حاضران و از این گونه که اهریمن بر زبان من می افکند تو آن را به حمد و سپاس خود و افزونی در ثنای خود و بیان مجد و عظمت خود و سپاس نعمت خود و اعتراف به احسان خود و شمارش نعم خود بدل فرمای.

تمرین دوم

با استفاده از روایات و کلام نورانی معصومین علیه السلام گناهای از زبان را که در این احادیث ذکر شده، بنویسید.

نکته: دقت کنیم که... 📌📌📌

حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي بَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع لَا يَتَكَلَّمُ الرَّجُلُ بِكَلِمَةٍ حَقٌّ فَأَخَذَ بِهَا إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرٍ مَنْ أَخَذَ بِهَا وَلَا يَتَكَلَّمُ بِكَلِمَةٍ ضَلَالٍ يُؤْخَذُ بِهَا إِلَّا كَانَ عَلَيْهِ وَرْءٌ مَنْ أَخَذَ بِهَا.

عبد الرحمن بن ابی عبد الله روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: ثواب کسی که کلامی بر حق بر زبان براند و (دیگران) آن را به مورد اجرا بگذارند پاداش کسی است که به آن عمل می کند؛ و اگر سخن گمراه کننده ای را گفته باشد، در گناه و کیفر کسی که به آن عمل کرده است شریک خواهد بود.